

Samhällskunskap

Delprov A

Årskurs

9

Elevens namn och klass/grupp

Till dig som ska göra provet!

- Det här delprovet innehåller totalt 12 uppgifter. En del av dem tar upp mer än en sida.
- Tänk på att alla uppgifter ger dig möjlighet att visa belegg för nivå E. Försök därför att skriva det du kan även om uppgiften känns svår.
- Alla uppgifter ger dig möjlighet att visa belegg för nivå C och A. De små rutorna vid varje uppgift visar vilken nivå uppgifterna går till.
- När det står ett förslag på antal i en uppgift t.ex. (1-3 st.), betyder det att 1 är det som krävs för nivå E och 3 är det som krävs för nivå A.
- Tänk på att vid de uppgifter där du ska skriva en bokstav, siffra eller ett kryss bara skriva ett tecken vid varje ruta eller rad.
- Om utrymmet att skriva på inte räcker, be då din lärare om lösblad.



Bredvid vissa uppgifter finns brun hjälptext. Där finner du tips på vad som är bra att ha med i svaret.



riksdag	majoritet	regering
motion	minoritet	statsråd
proposition	talmannen	utskott
debatt	ledamöter	votering
statsministern	bordläggning	statschefen

Fyll i de ord som saknas i texten nedan. Det finns fler ord i rutan än vad du ska placera in. Tips: stryk över det ord du använt.

Sveriges _____ har 349 _____.

En av dem har ett förslag på en lagändring.

Därför lämnar han/hon in en _____. Om förslaget istället hade kommit från en minister i Sveriges _____ hade förslaget kallats för en _____.

Innan ett beslut kan fattas i riksdagen måste frågan beredas i ett _____.

Där funderar man på konsekvenser av lagförslaget och tar in synpunkter från olika håll i samhället. När beslutet ska fattas samlas de olika partigrupperna i riksdagens kammare.

I riksdagens kammare leder _____ en diskussion som kallas _____. Sedan röstar man.

En omröstning kallas med ett annat ord för _____.

Om de flesta av de röstande, det vill säga en _____ är för förslaget går det igenom. De som inte röstade för förslaget är då i _____.



Nedan ser du fyra demokratiska principer.

Välj ut två av dessa och resonera om varför dessa är viktiga för att ett samhälle ska kunna kalla sig demokratiskt.

- Rättssäkerhet
- Fri media (tidningar, radio, TV, internet)
- Fria, allmänna och regelbundna val
- Majoriteten bestämmer

Tänk på att du inte enbart ska beskriva principen utan måste resonera om varför den är viktig i ett demokratiskt samhälle!

Försök att förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser



1: _____

Uppgiften fortsätter på nästa sida!

2: _____

Försök att förtydliga ditt svar
med hjälp av exempel, fakta
eller konsekvenser !

**Kryssa för den förklaring som passar bäst ihop med de olika begreppen.**

I varje delfråga ska endast ett kryss sättas ut. Om du skriver fler kryss räknas svaret som ogiltigt.

a) Straffmyndig

- efter att man fyllt 12 år kan man dömas för brott
- efter att man fyllt 15 år kan man dömas för brott
- efter att man fyllt 16 år kan man dömas för brott
- efter att man fyllt 18 år kan man dömas för brott

b) Hovrätt

- domstol som enbart tar upp rättsfall belagda med sekretess
- domstol som tar upp överklaganden av tingsrättens beslut
- den högsta domstolen i Sverige
- den första instans som prövar ett rättsfall



c) Fotboja

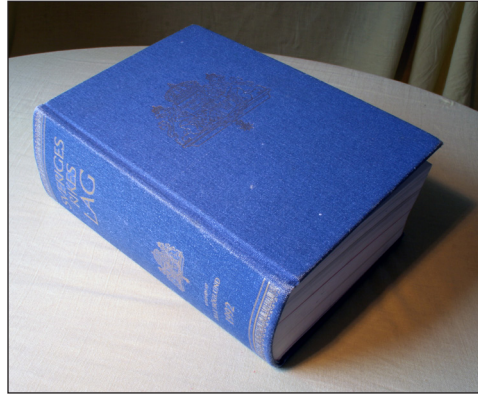
- elektronisk övervakning av brottslingar på fängelser
- elektronisk övervakning av brottslingar som är yngre än 15 år
- elektronisk övervakning av brottslingar i hemmet istället för fängelsestraff
- elektronisk övervakning av brottslingar som dömts till sluten ungdomsvård

d) Civilrätt

- det område inom juridiken som berör förhållandet mellan företag och stat
- annat namn för rättsfall som ger mycket låga straff
- det område inom juridiken som berör förhållandet mellan privatpersoner
- att en privatperson har rätt att läsa juridiska dokument

e) Grundlagar

- lagar om våldsbrott
- lagar om hur ett land ska styras
- lagar om internationell handel
- lagar för brott med låg straffskala



f) Sveriges lagstiftande församling är..

- regeringen
- riksdagen
- högsta domstolen
- EU-domstolen

g) Prejudikat

- ett beslut som fattas av ett flertal nämndemän
- ett beslut som fattas av enskilda parter
- ett beslut som överklagas till högsta instans
- ett beslut som blir vägledande vid liknande domar

h) Förundersökning

- ett annat ord för att misstänkta brottslingar visiteras
- den undersökning som polis eller åklagare gör av ett brott
- den undersökning som domare och nämndemän gör av ett brott
- ett annat ord för polisanmälan

Bildkälla: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sveriges_rikes_lag.jpg

i) Överklagande

- åklagarens sista tal i rättssalen
- att interner kan ansöka om att få byta fängelse
- försvarsadvokatens sista tal i rättssalen
- att få en högre domstol att ompröva en dom

j) Mened

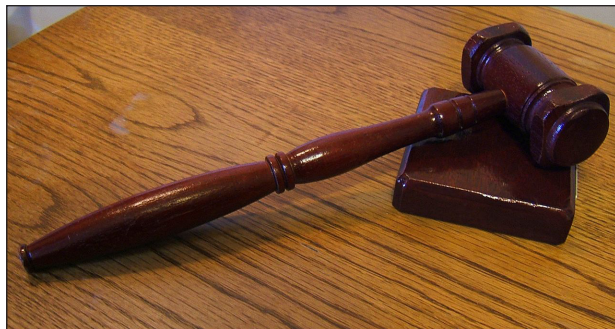
- att ett vittne ljugar
- att vägra vittna
- att tvingas vittna mot en kompis eller släkting
- att vittna anonymt

k) Övergrepp i rättssak

- att ett brottsoffer vägrar vittna under rättegången
- att den misstänkte hotar ett vittne
- att ett brottsoffer får skyddad identitet och behöver flytta
- att någon som redan är misstänkt för ett brott begår ytterligare brott

l) Resning

- ett sätt att få brottslingar som avtjänat sitt straff att bli anställda
- när flera interner delar på en cell
- ett sätt att ändra en dom efter flera överklaganden
- när en häktad person får besök



Bildkälla: <https://sv.wikipedia.org/wiki/Ord%C3%B6randeklubba> 2017-03-21



Här kommer ett påstående om demokrati:

”I en demokrati går det åt mycket tid till att diskutera och debattera till exempel ett lagförslag. Detta gör att det kan ta lång tid mellan förslag och beslut.”

Resonera om vilka fördelar (1-2 st.) det kan finnas med att det kan ta lång tid att fatta demokratiska beslut.

Försök att förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser



--	--	--

Ta ställning till om följande påståenden om nationella folkomröstningar i Sverige stämmer eller inte stämmer och markera med kryss.

Ditt svar räknas som felaktigt om du sätter två kryss vid någon deluppgift eller sätter alla som "stämmer" eller "stämmer inte".

- a) Det är riksdagen som fattar beslut om en folkomröstning ska genomföras. stämmer stämmer inte
- b) Folket får rösta i en bestämd fråga. stämmer stämmer inte
- c) Folkomröstning sker alltid vart fjärde år, i september. stämmer stämmer inte
- d) Folkomröstningar avskaffar politikernas makt. stämmer stämmer inte
- e) Folkomröstning kan innebära att man enkelt kan rösta bort yttrandefriheten. stämmer stämmer inte
- f) Alla som röstar i en folkomröstning måste ha läst på frågan för att lägga sin röst. stämmer stämmer inte
- g) Folkomröstningar har alltid bara två alternativ att välja på, ja eller nej. stämmer stämmer inte
- h) Att genomföra en folkomröstning kostar mycket pengar. stämmer stämmer inte
- i) Alla som befinner sig i landet får rösta i en folkomröstning. stämmer stämmer inte
- j) Folkomröstning kan genomföras om partierna har svårt att komma överens i en fråga. stämmer stämmer inte
- k) Resultatet i en folkomröstning är enligt grundlagen rådgivande, inte beslutande. stämmer stämmer inte



Para ihop förklaringarna med det begrepp som passar bäst.

Skriv bokstaven B-L i rutan framför det begrepp som du väljer.
Det blir begrepp över.

- A (Exempel) *Styrelsesätt där en person eller mindre grupp har all makt.*
- B En samling idéer om hur man vill att samhället ska vara.
- C I Sverige har kungen denna titel.
- D De flesta av de röstande.
- E Avdelning inom regeringen.
- F Styrelsesätt där makten utgår från folket.
- G Den som leder arbetet i Sveriges regering.
- H Statsskick där man har kung, drottning eller kejsare.
- I Sveriges folkvalda parlament.
- J Medlem av regeringen, men inte den som leder arbetet.
- K Statsskick där presidenten utses av folket genom val.
- L Del av riksdagen som förbereder för beslut.

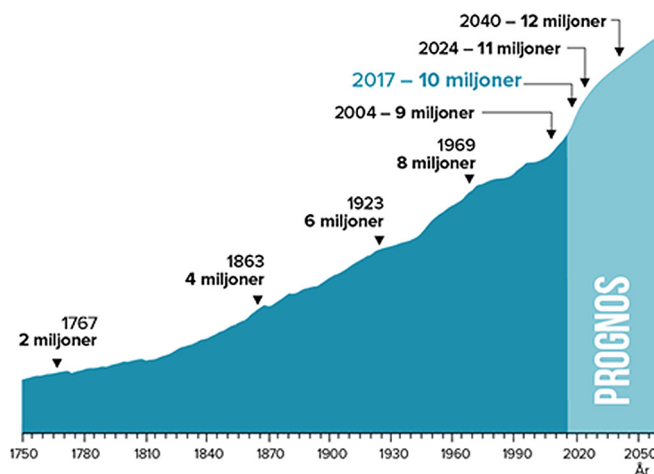
	regering
	demokrati
	kommun
	riksdag
	monarki
A	diktatur
	minoritet
	utskott
	talman

	republik
	statsminister
	majoritet
	minister
	opposition
	departement
	ideologi
	statschef
	landsting



Sveriges befolkning växer snabbare och snabbare.
Med nuvarande ökningstakt kan vi vara 12 miljoner invånare år 2040.

Resonera om fördelar (1-2 st.) och nackdelar (1-2 st.) med att Sveriges befolkning växer.



Försök att förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser



Källa: Statistiska Centralbyrån (SCB)



Bruttonationalprodukt (BNP) och Human Development Index (HDI) är två olika sätt att mäta välbefinnande. Med välbefinnande menas ett lands rikedom och levnadsstandard. Nedan följer ett antal påståenden om BNP och HDI.



Markera med kryss om påståendena stämmer eller inte stämmer.

Ditt svar räknas som felaktigt om du sätter två kryss vid någon deluppgift eller sätter alla som "stämmer" eller "stämmer inte".

- | | | |
|--|-------------------------------------|--|
| a) BNP mäter värdet på alla varor och tjänster som produceras i ett land under ett år. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| b) Haiti, Somalia och Uganda är tre länder som har hög BNP. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| c) För att lättare kunna jämföra länder med olika stor befolkning delar man summan av BNP med antalet medborgare (BNP per capita). | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| d) Ekonomisk tillväxt handlar om att BNP ökar i ett land. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| e) Hög BNP per capita innebär alltid att landet har en miljövänlig produktion. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| f) BNP visar hur ett lands budget ser ut. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| g) När ett land går från att vara ett jordbruksland till att vara ett industriland ökar oftast landets BNP. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| h) En befolkningsökning som sker snabbt och leder till att många får jobb gör att ett lands BNP ökar. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| i) I ett land med hög BNP har alla invånare en hög inkomst. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| j) Human development index, HDI, mäter livslängd, utbildningsnivå och inkomst i ett land. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| k) Sverige, USA och Australien är länder som har högt HDI. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| l) HDI mäter hur rikt ett land är men säger ingenting om hur befolkningen mår och lever. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |
| m) Länder med hög BNP har aldrig högt HDI. | stämmer
<input type="checkbox"/> | stämmer inte
<input type="checkbox"/> |

Bild: <https://flic.kr/p/pKK6b5>



Sverige satsade 2015 cirka 60 miljarder kronor på att hjälpa andra länder, detta kallas bistånd. Alla som bor i Sverige och betalar skatt är med och bidrar. Biståndet har länge varit cirka en procent av BNP.

Källa: SIDA, 2016

Resonera om orsaker (1-3 st.) till att länder, som Sverige, ger bistånd för att hjälpa andra länder.

Försök att förtydliga ditt svar med hjälp av exempel, fakta eller konsekvenser



--	--	--

Man har alltid rätt till en försvarsadvokat oavsett hur hemska och grova brott man misstänks för.

Beskriv olika orsaker (1-2 st.) till att personer som är misstänkta för ett grövre brott alltid får hjälp av en försvarsadvokat.

Om du vill kan du använda dig av följande begrepp:

demokrati

rättsstat

rättssäkerhet

mänskliga rättigheter

Försök att förtydliga
ditt svar med hjälp av
exempel, fakta eller
konsekvenser



**Kryssa för den förklaring som passar bäst ihop med de olika begreppen.**

I varje delfråga ska endast ett kryss sättas ut. Om du skriver fler kryss räknas svaret som ogiltigt.

a) Insändare

- återförsäljare av tidningar, t ex kiosker och butiker
- text skriven av någon som inte är anställd på tidningen
- expertutlåtande i en tidning
- annons som liknar en artikel



b) Löpsedel

- artiklar som det kostar pengar att läsa
- flygblad med politiskt budskap
- affisch som ska locka människor att köpa tidningen
- artiklar skrivna av nyhetsbyråer

c) Källskydd

- regler som skyddar läsaren från kränkande material
- regler som skyddar journalister från avsked
- regler som skyddar den som tipsat media om en nyhet
- regler som skyddar statligt anställda från granskning

d) Presstödet

- ekonomiskt stöd till tidningar
- ekonomiskt stöd till arbetslösa journalister
- ekonomiskt stöd till journalistutbildningar
- ekonomiskt stöd till sociala medier



Uppgiften fortsätter på nästa sida!

e) Ledarsida

- en sida med information för företagsledare och chefer
- en sida där de politiska partierna redogör för sina åsikter
- en sida där tidningens politiska åsikter uttrycks
- en sida där regeringen redogör för sina åsikter



f) Ansvarig utgivare

- den som ansvarar för innehållet i en tidning
- den som källkritiskt granskar artiklar
- att den som skrivit en artikel ansvarar för innehållet i den
- artiklar skrivna av experter, utan journalistutbildning

g) Pressetiska regler

- regler för vad som får publiceras på sociala medier
- regler för hur mycket av en tidning som får bestå av annonser
- regler för hur stater ska bekosta olika typer av media
- regler för vad massmedier bör ta hänsyn till i sitt arbete

h) Opinionsbildning

- när åsikter formas hos individer och grupper
- information från svenska myndigheter
- när en tidning på sin hemsida publicerar radio- och TV-inslag
- utbildning för journalister och redaktörer

Bildkälla laptop: <https://flic.kr/p/9C9wfh>

i) Tryckfrihet

- att vem som helst har rätt att förtala någon i pressen
- att tidningar har rätt att publicera vilka bilder och texter som helst utan risk för åtal
- att det i tryck är möjligt att kritisera de styrande i ett land
- att pressen får sina uppdrag av staten

j) Public service

- reklam som informerar konsumenter om nya produkter
- att skolor erbjuds att gratis prenumerera på olika tidningar
- nyhetsbrev från olika myndigheter
- radio och TV som främst bekostas av licensavgifter



k) Offentlighetsprincipen

- att det som publiceras offentligt inte får innehålla kränkande material
- att medborgare har rätt att läsa myndigheternas dokument
- att myndigheter har rätt att censurera offentliga dokument
- principer och regler för vad som får publiceras i en tidning

l) Propaganda

- att tidningar undersöker läsarnas åsikter
- hur massmedier samlar in och bearbetar nyheter
- opartisk informationsspridning
- att försöka påverka folk att tycka och tänka på ett visst sätt

Bildkälla: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:International_newspaper,_Rome_May_2005.jpg



I Sverige använder många människor flera sociala medier t.ex. Instagram, Facebook och Snapchat. 40 % av alla internetanvändare använder sig av Instagram, 70 % använder sig av Facebook. Snapchat är vanligast bland unga. Fyra av fem 13-15-åringar använder Snapchat. Källa <http://www.soi2015.se/>

Resonera om vilka fördelar (1-2 st.) och vilka nackdelar (1-2 st.) det finns, för individ och samhälle, med att använda sociala medier.

Försök att förtydliga
ditt svar med hjälp
av exempel, fakta
eller konsekvenser





GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK